

УКЛАД ЗМІТРАКА БЯДУЛІ Ў БЕЛАРУСКУЮ КУЛЬТУРУ

26 мая 1926 г. па ініцыятыве А. Бабарэкі, З. Бядулі, У. Дубоўкі, К. Крапівы, Я. Пушчы, К. Чорнага было створана беларускае літаратурна-мастацкае згуртаванне беларускіх пісьменнікаў «Узвышша».

Такім чынам, адным з ініцыятараў арганізацыі новага літаратурнага аб'яднання стаў класік беларускай літаратуры Змітрок Бядуля (Самуіл Плаўнік) (1886–1941). Народны пісьменнік Беларусі І. Навуменка ў сваёй кнізе «Змітрок Бядуля» адзначае: «Змітрок Бядуля (Самуіл Яфімавіч Плаўнік) належыць да кагорты беларускіх пісьменнікаў, якія закладвалі падмурак беларускай літаратуры XX стагоддзя. На чале гэтай кагорты (у яе, акрамя Зм. Бядулі, уваходзяць Максім Багдановіч, Максім Гарэцкі, Цішка Гартны) стаялі магутныя таленты, пісьменнікі агромністай мастацкай сілы, якія з глыбінь шматвяковага духоўнага жыцця паднялі беларускі народ, – Янка Купала і Якуб Колас.

Варта сказаць, што Змітрок Бядуля, іншыя пісьменнікі, яго сучаснікі, не згубіліся ў цені сваіх славурых папярэднікаў, хоць былі буджаны, закліканы ў літаратуру менавіта іх надзіва яркімі мастацкімі якасцямі і творами» [5, с. 3].

«Пісаць вершы я пачаў яшчэ ў ешыбоце з трынаццаці год» [6, с. 79], – пісаў З. Бядуля ў аўтабіяграфічных нататках. Спачатку маладым палонены ў зорах рэлігійных абстрактна-філасофскіх твораў старажытнай яўрэйскай літаратуры. Але хутка яго захапіла плынь рэальнага жыцця. Ён піша вершы, кароткія апавяданні на рускай мове, часцей за ўсё пераймаючы выдатных паэтаў XIX ст. Аднак, як прызнаваўся сам пісьменнік, стыхія беларускай народнай мовы ўрывалася ў яго першыя вучнёўскія творы, і рэдакцыя патрабавалі ад яго тлумачэння незразумелых для іх беларускіх слоў.

З. Бядуля быў адукаваным юнаком. Ён ведаў іўрыт, ідыш, нямецкую, рускую і беларускую мовы. Ды, відаць, і польская мова была для яго не чужою. На ўсіх гэтых мовах ён чытаў кнігі.

Свае першыя літаратурныя творы З. Бядуля напісаў на іўрыце. Спробы творчасці на старадаўняй мове яўрэйскага народа адносяцца да 1904–1905 гг.

На думку І. Навуменкі, пачаткам літаратурнай дзейнасці З. Бядулі трэба лічыць 1907 г., калі ён пачынае пісаць вершы на рускай мове, некаторыя з іх пасылае ў пецяўбургскія часопісы «Аргус», «Журнал

для всех». Супрацоўнікі рэдакцый вершы хваляць, але чамусьці не друкуюць.

У 1910 г. ва ўзросце 24 гадоў З. Бядуля надрукаваў свае творы на старонках рускамоўнага часопіса для пачынаючых «На берегах Невы», які выдаваўся ў Пецярбургу. Адначасова шэраг рускамоўных твораў паэта з'явіліся ў віленскім часопісе «Молодые порывы». Аднак сапраўдны літаратурны поспех і рэальнае творчае задавальненне сваімі творамі прышло тады, калі пісьменнік пачаў друкавацца на старонках «Нашай нівы», якая трапіла на вочы пісьменніку ў 1909 г. Сам факт, што газета выдавалася на беларускай мове, якую ён добра ведаў, да якой прывык з дзяцінства, надзвычай уразіў маладога аўтара. «Наша ніва» ўсхвалявала яго і сваім кірункам, баявой пазіцыяй ў абароне інтарэсаў беларускага народа. З. Бядуля стаў з ёй супрацоўнічаць.

Нельга не згадзіцца з наступнымі радкамі вядомага беларускага крытыка і літаратуразнаўцы В. Каваленкі: «Змітрок Бядуля выбраў для сваіх твораў беларускую мову не проста як рабочую літаратурную мову. Ён прыняў яе як мову сваёй душы, якая сама стала душой паэта і ўжо патрабавала ад яго іншага жыцця сэрца і нават іншага погляду на свет. Вось чаму сёння мы кажам, што Змітрок Бядуля быў не проста яўрэям-літаратарам, які цудоўна пісаў на беларускай мове. Мы з гонарам паўтараем, што ён – наш глыбоканацыянальны пісьменнік» [3, с. 7].

У адным са сваіх першых вершаў (па сутнасці, яшчэ вучнёўскім) на беларускай мове «Гуслі-самаграйкі», які, дарэчы, прысвечаны Я. Купалу, але пры жыцці паэта не быў надрукаваны, ён усклікаў:

Адгарні ты, сонца
Мглу ад нас благаю!
Гора, нас не руш!
Я люблю бясконца
Бедную, святую
Матку Беларусь!

Першы друкаваны твор З. Бядулі – праявічны абразок на беларускай мове «Пяюць начлежнікі» – апублікаваны ў газеце «Наша ніва» 23 верасня 1910 г. Гэты твор стаў пачаткам літаратурнай дзейнасці З. Бядулі як беларускага пісьменніка.

У 1913 г. у выдавецтве «Загляне сонца і ў наша аконца» (Санкт-Пецярбург) выйшаў яго першы зборнік «Абразкі» – лірычныя мініяцюры ў прозе, у якіх беларуская вёска, сялянін і прырода паказваюцца ў рамантычным асвятленні. Характэрныя матывы – вострае

Ангонам Луцкевічамі, Вацлавам Ластоўскім і іншымі стаў сімвалам беларускага нацыянальнага адраджэння, барацьбы за незалежнасць Беларусі» [2, с. 184–185].

Нашаніўскі перыяд творчасці З. Бядулі застаўся найбольш плённым і багатым на літаратурныя здабыткі. Працуючы разам з Я. Купалам у рэдакцыі «Нашай нівы», ён не толькі веў вялікую рэдакцыйную працу, але і творча вырастаў у сапраўднага майстра мастацкага слова. У сувязі з гэтым вядомы англійскі вучоны-славіст, таленавіты літаратуразнавец Арнольд Макмілін, аналізуючы творчасць З. Бядулі, адзначаў: «Найлепшыя апавяданні 1912–1914 гг. з’яўляюцца надзвычай цудоўнымі творамі, якія спалучаюць у сабе імпрэсіянісцкую, романтичную лірыку з псіхалагічнай сентыментальнасцю, невядомай у тагачаснай беларускай літаратуры» [9, р. 290].

Пасля ўстанаўлення савецкай улады пісьменнік падтрымаў яе курс на адраджэнне нацыянальнай культуры, актыўна ўключыўся ў грамадскае і культурнае жыццё.

У 1920 г. блізка сябар З. Бядулі па «Нашай ніве» Зміцер Жылуновіч прыняў яго на працу ў рэдакцыю газеты «Савецкая Беларусь» на пасаду загадчыка аддзела культуры, дзе ён працаваў шэсць гадоў. Акрамя гэтага З. Бядуля рэдагаваў дзіцячы часопіс «Зоркі» (1921–1923), перайменаваны праз год у «Чырвоныя зоркі», краязнаўчы часопіс «Наш край», прымаў актыўны ўдзел у творчых пісьменніцкіх аб’яднаннях «Маладняка» і «Узвышша».

1920–1922 гг. – гэта перыяд вострых роздумаў З. Бядулі, творчых пошукаў, рашучых спроб зрабіць ідэйна-эстэтычную пераацэнку навакольнага жыцця. Усе тэндэнцыі тагачаснага мастацкага развіцця паэта адлюстравалі зборнік «Пад родным небам», выдадзены ў 1922 г.

Асаблівасць зборніка – разумова-адцягненае вырашэнне тэмы Радзімы. Нягледзячы на розную тэматыку вершаў – аб беларускай прыродзе, аб мінулым і сучасным лёсе роднага краю – пісьменнік абмянае канкрэтныя факты сучаснасці і рэдка ідзе ад непасрэднага сённяшняга ўспрыняцця жыцця. Аналізуючы гэты зборнік, можна зрабіць выснову, што покліч новага жыцця знаходзіў у душы паэта выразны водгук. У многіх вершах адчуваецца моцнае суб’ектыўнае жаданне З. Бядулі стаць поплич з новай эпохай. Найбольш выразна гэта відаць у вершы «Я – спадчына вякоў»:

Хачу парваць ланцуг тысячаletняй сталі.
Хачу прабіць сцяну да новых, светлых далаў,
Хачу, каб мерцвякі ў адвечным сне маўчалі.
... Яны кіруюць мной – я вечна ў іх палоне.

Нельга не згадзіцца з наступнай думкай даследчыка М. Іванова: «Нягледзячы на пануючую ў савецкіх умовах ідэалагічную падпарадкаванасць творчасці пісьменніка партыйным догмам, Змітрок Бядуля на пачатку 20-х гадоў (XX ст. – Э. І.) намагаецца неяк бараніць сваё права на свабоду творчасці. У выдэдзеным пасля рэвалюцыі зборніку паэзіі «Пад родным небам» усё яшчэ прысутнічалі незалежніцкія ідэі. Вульгарызатарская камуністычная крытыка таго часу нездарма ахрысціла гэтую кніжку нацыяналістычнай і лічыла яе пазней сведчаннем таго, што Бядуля «не адразу адмовіўся ад барацьбы супроць савецкай улады». Л. Бендэ (сумна славыты літаратурны крытык. – Э. І.) называў З. Бядулю «дробнабуржуазным падпявалам... які распачаў актыўную вайну супроць рабочых і сялян» [1, с. 75].

Асабліва значнымі для творчасці 20-х гг. былі паэмы «Беларусь» (1923) і «Чырвона-чорная жалоба» (1924), апавяданні «Дванаццацігоднікі» (1921), «На балоце» (1923), «Галіфэ» і «Дэлегатка», датаваныя 1925 г., аповесць «Салавей» (1927).

Нельга не пагадзіцца і з думкай літаратуразнаўцы М. Смолкіна аб тым, што «Зм. Бядуля стварыў своеасабліваю псіхалагічную наву, якой да яго не было ў беларускай літаратуры: сціслую, драматычную ў сваёй аснове» [8, с. 55].

Аповесць «Салавей» некаторыя крытыкі называлі рамантычна-фальклорнай і такое вызначэнне яе жанру найбольш правільнае.

На думку акадэміка В. Каваленкі, вобраз Сымона, героя аповесці «Салавей», таленавітага і мужага сялянскага хлопца, які ў часы прыгону асмеліўся помсціць панам за здзекі над народамі – гэта адзін з самых лепшых гераічна-рамантычных вобразаў у беларускай літаратуры.

У 1937 г. па матывах «Салаўя» быў створаны аднайменны фільм, у 1939 г. кампазігар Міхаіл Яўхімавіч Крошнер (1900–1942) стаў аўтарам першага нацыянальнага балета «Салавей», пастаўленага ў тым жа годзе ў Мінску і Адэсе.

Вяршыняй рэалістычнага майстэрства пісьменніка і значным мастацкім дасягненнем ва ўсёй беларускай прозе можна лічыць першую кнігу рамана З. Бядулі «Язэп Крушынскі», скончаную ў 1929 г. У ёй перадаецца аб'ектыўны вобраз беларускай вёскі, заўважаны тыповыя працэсы, якія адбываліся ў яе жыцці напярэдадні калектывізацыі.

Аповесць «У дрымучых лясах» (1939) – успаміны аб маленстве, якое прайшло ў мястэчку Пасадзец, аб навучанні ў хедэры і ешыбо-

це. Дзед будучага пісьменніка, маці, бацька, бабуля, суседзі, наогул усе вядомыя чым-небудзь жыхары Пасадца, якія разам складаюць абагульнены вобраз простага народа, увайшлі ў аповесць у якасці герояў. У творы паказана дружба працоўных людзей – яўрэяў і беларусаў. У асобных раздзелах цудоўна перададзена дзіцячая псіхалогія.

У канцы 30-х гг. афіцыйная савецкая крытыка нават залічыла З. Бядулю ў ранг заснавальнікаў метаду сацыялістычнага рэалізму ў беларускай літаратуры. У 1939 г. ён адным з першых беларускіх пісьменнікаў быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Яго можна па праву лічыць калі не заснавальнікам, то адным з заснавальнікаў беларускай дзіцячай літаратуры. Менавіта дзецям ён прысвяціў значную колькасць сваіх твораў. Найбольшую папулярнасць набылі казкі «Мурашка-Палашка» (1939) і «Сярэбраная табакерка».

Апошні яго буйны твор – аповесць-казка «Сярэбраная табакерка», напісаны ў 1940 г., а надрукаваны ў 1953 г., з'яўляецца літаратурнай казкай, пабудаванай як з улікам традыцыйна-фальклорных матываў, так і з улікам нацыянальнага і сусветнага літаратурна-мастацкага выкарыстання народнай творчасці. Твор мае складаны грамадска-філасофскі змест, актуальны для савецкай рэчаіснасці. Важна тое, што казка багатая насычана народнымі прымаўкамі, павучаннямі («Шануйце, дзеткі, сваю вясну, тады і ваша восень будзе добрая і сонечная»). «Сярэбраная табакерка» заканчваецца тым, што Заяц згубіў табакерку і Смерць выскачыла на волю. З таго часу па сённяшні дзень цягнецца вайна паміж працоўным народам і рыцарамі Смерці. Такі канец твора ў часы сталінскіх рэпрэсій, безумоўна, накіроўваў роздум чытача да сучаснасці.

Менавіта ў літаратуры, а не ў рэальным жыцці, З. Бядуля аказваўся больш смелым, чым іншыя класікі беларускай літаратуры. Аб гэтым сведчыць той факт, што калі ў СССР працягваліся масавыя пошукі «ворагаў народа», пісьменнік вуснамі дзеда Зайца звяртаецца да моладзі з такімі словамі: «Калі вы, дарагія ўнукі, зловіце Смерць у няволю, дык моцна трымайце і ніколі з рук не выпускайце. А я ўпэўнен, што зловіце... трэба толькі знішчыць раней прыслужнікаў смерці (пад якімі чытачы маглі бачыць работнікаў НКУС. – Э. І.), у якіх вочы завідущыя і рукі заграбушчыя».

На мой погляд, у І. Навуменкі былі ўсе падставы для наступнай высновы: «Думаецца, у аповесці (гаворка ідзе аб «Сярэбранай таба-

керцы». — Э. І.) у завуаліраванай форме адлюстраваны сталінскі дэспатызм, жорсткія, бесчалавечныя рэпрэсіі 1937–1938 гг.

3. Бядуля ўмее ў вобразах, здавалася б, далекіх ад сучаснасці, паказаць сучаснасць. Гэта мы ўбачылі ў аповесці «Салавей», тое самае ў «Сярэбранай табакерцы»: за зайцам, пераможцам смерці, дарэчы, самым палахлівым з лясных звяроў, можна без асаблівага намагаання ўбачыць забіты, затурканы народ, над якім стаіць папа Кій Х, яго намеснік кардынал Баніфаций, кароль уяўнай краіны Пінг-Понг і іншыя ліхвары-захрыбетнікі. Сёй-гой мог сябе пазнаць. І не мінаваць бы пісьменніку ліха, хоць яшчэ ў трыццаць дзевятым годзе ён быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцягу, а масавыя рэпрэсіі да часу напісання аповесці нібыта спыніліся» [5, с. 203].

З усіх беларускіх пісьменнікаў ён найбольш цікавіўся паганскай старыной, міфалогіяй, беларускім фальклорам. У сувязі з гэтым І. Навуменка піша: «Бядуля, бадай адзіны ў беларускай літаратуры пісьменнік, які быў проста апантана захоплены цудам беларускай казкі, міфа, легенды. Менавіта гэтае ягонае захапленне найбольш праявілася ў гады рэвалюцыі, акупацый і ў першыя гады савецкай улады, знайшоўшы найпаўнейшае ўвасабленне ў зборніку «Пад родным небам».

Крытыка, літаратуразнаўства амаль абышлі ўвагай гэты зборнік.

Варта адзначыць адну немалаважную акалічнасць. У зборніку «Пад родным небам» 3. Бядулі захапленне духам старажытнасці плыбсэйшае, чым у творах Якуба Коласа і нават Янкі Купалы...

Паэт нібы бярэ на ўзбраенне светаадчуванне нашых далёкіх продкаў і лёгка, натхнёна пераводзіць яго ў рэчышча сучаснага паэтычнага мыслення. І гэта толькі ўзбагачае яго паэтычна-вобразную палітру...

Змітрок Бядуля, як ніхто з беларускіх пісьменнікаў, умеў чуйна ўслухоўвацца ў павер'і мінулага жыцця, аднаўляць дух мінуўшчыны і нават вельмі часта тварыць у адпаведнасці з гэтым духам» [5, с. 77, 81].

Дарэчы, нагадаем успамін Я. Скрыгана: «Дзівіліся са Змітрака Бядулі, што ён, будучы яўрээм, так любіць патрыярхальную Беларусь і так всае прыроду сялянскае душы» [7, с. 37].

3. Бядуля быў не толькі таленавітым прэзаікам, паэтам, аўтарам дзіцячых твораў, але і арыгінальным крытыкам і публіцыстам. На думку І. Навуменкі, у гэтым яго можна параўнаць хіба што з М. Багдановічам, таму што крытычныя, публіцыстычныя артыкулы пісьменніка шчырыя, сардэчныя, раскаваныя, шырыня яго публіцыстычных

выступленняў здзіўляе, таму што ён па-бацькоўску клапаціўся аб развіцці беларускай культуры ва ўсіх яе аспектах і напрамках.

Ён таксама даследаваў і пытанні этнаграфіі і фальклору. Аб гэтым сведчыць работа «Вера, паншчына і воля ў беларускіх народных казках і песнях», апублікаваная ў 1924 г. З 1925 г., пакінуўшы рэдакцыю «Савецкай Беларусі», пісьменнік пераходзіць у этнаграфічны аддзел Інстытута беларускай культуры, рэдагуе часопіс «Наш край» – друкаваны орган Цэнтральнага бюро краязнаўства пры Інстытуце беларускай культуры.

Гэты часопіс меў непасрэднае дачыненне да станаўлення краязнаўчага руху ў Беларусі, які ў канцы 20-х гг. дасягнуў значнага ўзроўню. З. Бядуля імкнуўся вывучыць прыродныя і прадукцыйныя сілы Беларусі, духоўныя традыцыі яе народаў. У той час даследаванні вяліся па трох асноўных накірунках: прыродна-геаграфічным, грамадска-эканамічным і культурна-гістарычным. Менавіта З. Бядуля імкнуўся прыцягнуць да супрацоўніцтва з часопісам «Наш край» краязнаўцаў, навукоўцаў, апантаных людзей, якіх хвалявалі праблемы развіцця культуры Беларусі. Так, вынікі краязнаўчага вывучэння традыцыйнай духоўнай і матэрыяльнай культуры, побыту беларусаў асвятлялі М. Каспяровіч, А. Немцаў, Т. Мікалаеў, М. Ламака, М. Мялешка, А. Горбач. Літаратурнае краязнаўства даследавалі Васілеўскі, Каспяровіч, Шашалевіч (А. Мрый).

Вельмі важна, што часопіс «Наш край» арыентаваў краязнаўцаў на збор слоўніка жывой мовы, народных тэрмінаў, вестак аб народным мастацтве, па гісторыі тэатра.

У часопісе было апублікавана больш за сто праграм, анкет, інструкцый па розных галінах краязнаўчай дзейнасці, у тым ліку па зборы вусна-пазтычнай творчасці, народнай музыцы.

З. Бядулю можна па праву лічыць таксама і адным з самых галенавітых і арыгінальных тэатральных крытыкаў Беларусі. Пачынаючы з віленскага перыяду жыцця, ён захапляецца тэатрам, актыўна яго наведвае, удзельнічае ў самадзейных спектаклях. Газета «Наша ніва» хваліць яго за выкананне ролі яўрэя Мордкі ў камедыі В. Дуніна-Марцінкевіча «Залёты». Праз некаторы час пісьменнік сам піша першую дзіцячую п'есу «Смерць пастушка», надрукаваную ў часопісе «Зоркі».

Паступова тэатральная тэма займае ўсё большае і прыкметнае месца ў публіцыстыцы З. Бядулі. З асаблівай прыхільнасцю ён сачыў за творчасцю І. Буйніцкага, прымаў удзел у вечарынах, якія наладжваліся віленскімі аматарамі-энтузіястамі, цікавіўся працай

«Таварыства беларускай драмы і камедыі», якое ў 1919 г. аднавіла сваю работу ў Мінску ў памяшканні клуба «Беларуская хатка». У першай палавіне 20-х гг. З. Бядуля быў адным з асноўных тэатральных крытыкаў БССР. Ён піша рэцэнзіі на спектаклі «Апошнія спатканне» У. Галубка, «На Купалле» М. Чарота, «Жрэц Тарквіній» С. Паліванова, «Кастусь Каліноўскі» і «Каваль-ваявода» Е. Міровіча.

У сувязі з гэтым І. Навуменка адзначаў: «Тэатральную беларускую крытыку ў першай палове 20-х гадоў найпаўней прадстаўляў Зм. Бядуля. Ён нібы закладвае тэарэтычныя асновы тэатральнай дзейнасці ў самых разнастайных яе відах і формах («Наш тэатр», 1921; «Беларускі тэатр», 1922; «Батлейка», 1922; «Тэатр у правінцыі», 1923)...» [5, с. 220].

Адным з першых З. Бядуля пачаў распрацоўваць і тэму ўзаемаўплыву беларускай і яўрэйскай культур. Гэтай праблеме прысвечана яго брашура «Жыды на Беларусі. Бытавыя штрыхі», выдадзеная ў 1918 г., і іншыя работы.

Пісьменнік пакінуў багатую літаратурную спадчыну. Лепшае ў ёй і сёння хвалюе нас шчырай праўдзівасцю і сапраўдным гуманізмам. Ацэньваючы вялікі ўклад пісьменніка ў беларускую культуру, нельга не прывесці думку В. Каваленкі: «Змітрок Бядуля ўзбагаціў беларускую літаратуру сапраўднымі мастацкімі здабыткамі. Сучаснік Янкі Купалы і Якуба Коласа, ён унёс значны ўклад у развіццё культуры беларускага народа... Гуманістычныя традыцыі Змітрака Бядулі жывыя, яны ўплываюць на развіццё сучаснай беларускай літаратуры, вучаць яе вялікай чалавечнасці і грамадзянскаму служэнню інтарэсам народа» [4, с. 12].

Такім чынам, значны ўклад З. Бядулі ў беларускую культуру праявіўся перш за ўсё ў тым, што ён быў класікам беларускай літаратуры, адным з самых таленавітых беларускіх празаікаў і паэтаў, адным з заснавальнікаў беларускай дзіцячай літаратуры, арыгінальным, яркім крытыкам і публіцыстам, адным з першых тэатральных крытыкаў. Таксама пісьменнік унёс вялікі ўклад у развіццё беларускага краязнаўства і распрацоўку праблемы ўзаемаўплыву беларускай і яўрэйскай культур.

Спіс літаратуры

1. Бендэ, Л. Пра нядаўняе мінулае беларускай контррэвалюцыі / Л. Бендэ // Маладняк. – 1931. – № 1.
2. Іваноў, М. Змітрок Бядуля. Паміж яўрэйствам і беларускасцю / М. Іваноў // Беларусіка. – Мінск, 1995. – Вып. 4.

3. *Каваленка, В.* Письменник-гуманист / В. Каваленка // Выбранае / З. Бядуля. – Мінск, 1966.
4. *Каваленка, В.* Пошукі і здзяйсненні. Творчасць Змітрака Бядулі / В. Каваленка // Выбранае / З. Бядуля. – Мінск, 1963.
5. *Навуменка, І.* Змітрок Бядуля / І. Навуменка. – 2-е выд. – Мінск, 2004.
6. Пяцьдзесят чатыры дарогі. Аўтабіяграфіі беларускіх пісьменнікаў. – Мінск, 1963.
7. *Скрыган, Я.* Некалькі хвілін чужога жыцця / М. Скрыган. – Мінск, 1990.
8. *Смолкін, М.* Змітрок Бядуля / М. Смолкін. – Мінск, 1961.
9. *McMillin, A. A.* History of Belorussian Literature / A. A. McMillin. – Giessen, 1977.

Уладзімір Конан

ПРАБЛЕМА ЭСТЭТЫКІ Ё РАННЯЙ ПУБЛІЦЫСТЫЦЫ ЗМІТРАКА БЯДУЛІ

Асоба Змітрака Бядулі – унікальны феномен у гісторыі беларускай літаратуры і культуры. З даўніх часоў яе творцамі былі этнічныя беларусы: спачатку царкоўныя дзеячы праваслаўнай арыентацыі (крывічанін Клімент Смаляціч, паляшук дрыгавіцкага роду Кірыла Тураўскі), у эпоху гуманістычнага Адраджэння – полацкія гараджане Францішак Скарына, Сімяон Полацкі, беларускія шляхцічы каталіцкага веравызнання Мікола Гусоўскі, Ян Вісліцкі). Вясковая беларуская шляхта дала беларускай і польскай літаратуры Адама Міцкевіча, Яна Чачота, Яна Баршчэўскага, Уладзіміра Сыракомлю, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча і іншых пачынальнікаў новай беларускай літаратуры. З беларускага шляхецкага роду былі яе класікі – Францішак Багушэвіч, Янка Купала, Алаіза Пашкевіч (Цётка), Аляксандр Прушынскі (Алесь Гарун), беларускія выдаўцы і дзеячы культуры браты Іван і Антон Луцкевічы, Казімір Кастравіцкі (Карусь Каганец), крытыкі, публіцысты «Нашай Нівы». Ад Канстанціна Міцкевіча (Якуба Коласа), Максіма Багдановіча і да нашых дзён беларускую літаратуру прэзентавалі найбольш сялянскія сыны і дочки – патомныя беларусы.

Змітрок Бядуля (Самуіл Плаўнік, 1886–1941) паходзіць з яўрэйскага роду даўняга пасялення ў Беларусі, семіт паводле этнічнага тыпу. Вучыўся ён не ў беларускай школе (іх не было ў Расійскай імперыі), нават не ў рускай або польскай, дзе вучыліся нашы будучыя пісьменнікі да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Ён – выхаванец яўрэй-